

انفجار جمعیت در هند*

کثرت جمعیت در هند یکی از مشکلات عمده این کشور محسوب می‌شود. این مسئله ریشه بسیاری از معضلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی هند را تشکیل می‌دهد. براساس آخرین برآورد بعمل آمده توسط کارشناسان این کشور، جمعیت هند در حال حاضر ۹۶۵/۶ میلیون نفر می‌باشد. بیشترین تعداد جمعیت در ایالت‌های اوتارپرادش و بیهار هستند، ایالت سیکم و میزورام کمترین جمعیت را در خود جای داده‌اند.

هند پس از چین پرجمعیت‌ترین کشور جهان می‌باشد. روزانه به میزان ۷۲۰۰۰ کودک در این کشور متولد می‌شوند که در مقایسه با چین که روزانه ۶۰۰۰۰ کودک در آن متولد می‌شود، رقم قابل توجهی است. نرخ رشد جمعیت در هند از سال ۱۹۵۰ تا ۱۹۹۶ تقریباً ثابت و به میزان ۲ درصد بوده است. با در نظر گرفتن میزان مرگ و میر در این کشور، سالانه ۱۵ میلیون نفر بر جمعیت هند افزوده می‌شود. براساس برآورد ارائه شده از سوی مرکز ثبت و سرشماری هند، در روز ۱۱ می سال ۲۰۰۰ میلادی جمعیت هند به یک میلیارد نفر بالغ شد و این روز به عنوان «روز ملی جمعیت» و یا «روز یک میلیارد» در هند مطرح شده است. همچنین پیش‌بینی می‌شود که در سال ۲۰۴۰ میلادی هند از نظر جمعیت چین را پشت سر گذاشته و پرجمعیت‌ترین کشور جهان گردد. در صورت ادامه روند رشد جمعیت در این کشور، جمعیت هند در سال ۲۰۴۰ به ۱/۵ میلیارد نفر خواهد رسید.

سرشماری جمعیت در هند

سرشماری جمعیت در هند هر ده سال یکبار انجام می‌گیرد. آخرین سرشماری بعمل آمده در سال ۱۹۹۱ به مورد اجرا درآمده و قرار است چهاردهمین سرشماری سراسری در ماه مارس ۲۰۰۱ میلادی در این کشور به اجرا درآید. دولت این کشور از هم‌اکنون برنامه‌ریزی لازم برای اجرای این سرشماری را به انجام رسانده و قرار است این سرشماری در مدت سه هفته به انجام برسد. هزینه اجرای این سرشماری ۷ میلیارد روپیه برآورد می‌شود، این مبلغ ۲۰ برابر کمتر از آخرین سرشماری بعمل آمده در آمریکا می‌باشد.

برای اجرای چهاردهمین سرشماری سراسری هند دو میلیون نفر بکار گماشته خواهند شد. این عده زیر نظر چهارصد هزار ناظر خانه به خانه از بیش از یک میلیارد نفر هندی در زمینه مشخصات فردی، مذهب، زبان، آداب و رسوم و غیره اطلاعاتی را جمع‌آوری خواهند کرد.

برنامه کنترل جمعیت در هند

در سال ۱۹۵۲ اولین اداره دولتی به منظور برنامه‌ریزی در جهت کنترل جمعیت در هند تأسیس شد. با تأسیس این اداره، هند اولین کشور در سطح جهان بود که نسبت به مسئله کنترل جمعیت اقدام به برنامه‌ریزی دولتی و ملی می‌نمود. در آن سال جمعیت هند ۳۴۰ میلیون نفر بود. این اداره وظیفه داشت که نرخ رشد جمعیت را در هند به تدریج کاهش داده بطوری که تا پایان قرن بیستم آن را به صفر برساند. کارشناسان جمعیت در آن سال چنین پیش‌بینی نمودند که با اجرای طرحهای کنترل جمعیت تا پایان قرن بیستم جمعیت هند دو برابر یعنی در حدود ۶۸۰ میلیون نفر خواهد شد، در حالیکه جمعیت هند در پایان این قرن به یک میلیارد نفر بالغ آمده است.

برنامه اول کنترل جمعیت در هند برای سالهای ۱۹۵۲ تا ۱۹۷۰ طرح‌ریزی و اجرا شد. این برنامه در دو بخش اصلی شامل آموزش و تعلیم خانواده‌ها در جهت زاد و ولد کمتر

و همچنین اجرای راههای پزشکی و فیزیکی به منظور تقلیل در تولید مثل تنظیم شده بود. سانجی گاندی فرزند ایندیرا گاندی نخست وزیر فقید هند ریاست اداره کنترل جمعیت هند را در اواخر برنامه اول بعهده داشت، وی بعدها متهم به تشویق پزشکان کشور به عقیم نمودن تعداد زیادی از مردم بدون اطلاع آنها شد. کارشناسان معتقدند که در برنامه اول کنترل جمعیت در هند به آموزش و تعلیم در جهت کنترل جمعیت در خانواده‌ها کمتر توجه شده و مسئولین زیربط نیز در اجرای برنامه‌های آموزشی قصور ورزیده‌اند. آنها معتقدند که برنامه‌های کنترل جمعیت در هند تا زمان حاضر همگی با شکست مواجه شده‌اند و این کشور نتوانسته است قدم مؤثری در این جهت بردارد.

بطور کلی علل شکست برنامه‌های کنترل جمعیت در هند عبارتند از:

الف - این برنامه‌ها بر اساس واقعیات موجود در جامعه هند تنظیم نشده‌اند و عواملی همچون وضعیت اقتصادی، جغرافیایی، فرهنگی، مذهب و آداب و رسوم که در رشد نرخ جمعیت مؤثر هستند، نادیده انگاشته شده‌اند. به عبارت دیگر این برنامه‌ها در زمینه آموزش خانواده‌ها بخوبی تنظیم نشده‌اند.

ب - مسئولین زیربط، در مرحله اجرا، بطور جدی اجرای برنامه‌ها را مورد پیگیری قرار نداده‌اند.

ج - کلیه امکانات و دستگاههای دولتی در این خصوص بسیج نشده و بطور هماهنگ عمل ننموده‌اند. بطور مثال برنامه کنترل جمعیت و تشویق خانواده‌ها به داشتن فرزند کمتر بطور همزمان و هماهنگ با برنامه‌های مبارزه با فقر و مبارزه با بی‌سوادی به مورد اجرا در نیامده است. زیرا فقر و بی‌سوادی از عوامل مهم بی‌توجهی به کنترل میزان زاد و ولد در خانواده‌ها می‌باشند. بی‌توجهی به این دو عامل یا شکست در مبارزه با آنها تأثیر بسزائی در برنامه‌های کنترل جمعیت برجای می‌گذارد.

پس از اجرای برنامه‌های اصلاحات اقتصادی و اتخاذ سیاست درهای باز در سال ۱۹۹۱ توسط دولت وقت هند، این کشور به پیشرفت‌های قابل توجهی در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی نائل آمد. در حال حاضر مسئولین کنترل جمعیت در هند امیدوارند

که در پرتو این اصلاحات و بهبودی وضعیت اقتصادی و سوادآموزی مردم، نرخ رشد جمعیت تا ۱/۵ درصد برای سال ۲۰۰۱ تثبیت شود، اخیراً مراکز و شخصیت‌های خصوصی در زمینه آموزش خانواده‌ها و جوانان تازه ازدواج کرده با مؤسسات دولتی همکاری نموده و روشهای جلوگیری از بارداری را به آنها آموزش می‌دهند، یکی از مهمترین این مراکز Family Planning Association of India می‌باشد که شعبه‌های زیادی در شهرهای بزرگ و کوچک هند دارد. این مؤسسه همچنین از طرق مختلف اثرات و عواقب ازدیاد جمعیت در اجتماع را به خانواده‌ها آموزش می‌دهد.

نتیجه‌گیری

هند در زمره کشورهای فقیر جهان محسوب می‌شود. یکی از عوامل مهم فقر این کشور جمعیت بسیار زیاد آن می‌باشد. ازدیاد جمعیت معمولاً مشکلاتی همچون فقر، کمبود غذا و بهداشت، بیکاری، درگیری‌های اجتماعی، افزایش جرائم، آسیب به محیط زیست و غیره را به همراه می‌آورد. نیمی از جمعیت کنونی هند را جوانان زیر ۲۳ سال تشکیل می‌دهند. در این کشور ۹۰ میلیون بیکار وجود داشته و تعداد زیادی نیز در مشاغل کاذب و بی‌ثمر مشغول بکار هستند. بر اساس آمارهای مراکز غیردولتی ۴۶ درصد از مردم این کشور زیر خط فقر بسر می‌برند (براساس معیارهای داخلی هند) و ۴۸ درصد مردم این کشور بی‌سواد هستند. هشتاد درصد مردم این کشور مبتلا به انواع و اقسام بیماری‌ها بوده و کمتر از یک درصد مبتلا به ویروس ایدز می‌باشند. همه این مشکلات به نحوی با موضوع کثرت جمعیت در ارتباط می‌باشند. از طرفی ازدیاد جمعیت و به تعبیر دقیق‌تر انفجار جمعیت در هند رفته‌رفته به یک مشکل امنیتی برای این کشور مبدل خواهد شد، زیرا پس از اجرای برنامه‌های سیاست باز اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این کشور، جامعه هند بیش از پیش انتظار بهبود وضعیت زندگی خود را دارد و نرسیدن به این هدف موجب افزایش جرائم و نارضایتی عمومی را بدنبال خواهد داشت.

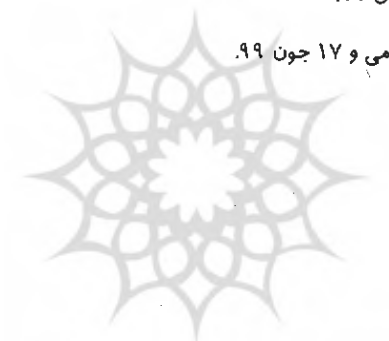
در مجموع هند بدون کنترل نرخ رشد جمعیت نخواهد توانست برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را با موفقیت به انجام برساند. کارشناسان جمعیت هشدار داده‌اند که اگر نرخ رشد جمعیت در هند کاهش نیابد برنامه‌های توسعه این کشور در آینده نزدیک با شکست مواجه خواهد شد. با شکست برنامه‌های کنترل جمعیت در هند، این کشور یک فرصت پنجاه ساله را برای حل این معضل از دست داده است. پیش‌بینی وضعیت بهتر برای جمعیت هند نیز به دشواری باور می‌شود.

فهرست منابع:

- مجله *Frontline* شماره مورخ ۱۸ جون ۹۹.

- روزنامه *Asian Age* شماره مورخ ۷ می و ۱۷ جون ۹۹.

- *INDIA 1999*.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی